

Türk Marşlarının Kökeni ve Değişimi Üzerine: Kafkasya Marşı'nın İzmir Marşı'na Dönüşümü

Origins and Transformation of Turkish Marches: The Evolution from the Caucasus March to the İzmir March

Öz

Bu makalede, Kafkasya Marşı ve İzmir Marşı arasındaki sözlü dönüşüm incelenmektedir. Bu iki marş, aynı melodiye sahip olmalarına rağmen, sözleri açısından önemli farklılıklar göstermektedir. Kafkasya Marşı, 19. yüzyılda yazılmış bir marştır ve Rus işgaline karşı mücadele eden Kafkas Türklerinin milli duygularını yansıtmaktadır. İzmir Marşı ise, 20. yüzyılın başlarında yazılmış bir marştır ve Kurtuluş Savaşı'nı kazanan Türk milletinin milli duygularını yansıtmaktadır.

Bu iki marş arasındaki sözlü dönüşüm, müziğin ve sözlerin siyasi ve toplumsal değişimlere olan duyarlılığını göstermektedir. Kafkasya Marşı'nın sözleri, dönemin siyasi ve toplumsal koşullarını yansıtmaktadır. İzmir Marşı'nın sözleri ise, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin milli kimliğini yansıtmaktadır.

Bu makale, Kafkasya Marşı ve İzmir Marşı arasındaki sözlü dönüşümü inceleyerek, müziğin ve sözlerin siyasi ve toplumsal değişimlerle olan ilişkisine dair önemli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya Marşı, İzmir Marşı, Sözlü Dönüşüm, Müzik, Sözler, Siyasi Değişim, Toplumsal Değişim, Atatürk

Abstract

This article examines the verbal transformation between the Caucasian March and the İzmir March. Despite sharing the same melody, these two marches exhibit significant differences in their lyrics. The Caucasian March is a 19th-century march that reflects the national sentiments of the Caucasian Turks struggling against Russian occupation. The İzmir March, on the other hand, is a 20th-century march that reflects the national sentiments of the Turkish nation that won the War of Independence.

The verbal transformation between these two marches demonstrates the sensitivity of music and lyrics to political and social change. The lyrics of the Caucasian March reflect the political and social conditions of the era. The lyrics of the İzmir March, on the other hand, reflect the national identity of the newly founded Republic of Turkey.

This article makes a significant contribution to the understanding of the relationship between music and lyrics and political and social change by examining the verbal transformation between the Caucasian March and the İzmir March.

Keywords: Caucasian March, İzmir March, Verbal Transformation, Music, Lyrics, Political Change, Social Change, Atatürk

1- Giriş

Türkiye'nin marşları tarih boyunca farklı dönemlerde evrildi ve değişti. Özellikle İzmir Marşı'nın kökeni ve değişimi üzerine bir dizi tartışma vardır.

İzmir Marşı'nın aslında Osmanlı dönemine ait bir eser olduğu keşfedildi. Eskiden "Kafkasya Dağlarında Çiçekler Açar" olarak bilinen bir eser zamanla "İzmir Marşı" adını aldı. Ancak el yazması notaları bulunmadığı için eserin bestecisi konusunda kesin bir bilgi yoktur.

Bazı kaynaklar, marşın Kafkasya Cephesi için bestelendiğini, ancak bestecisinin kesin olarak kim olduğunun belirsiz olduğunu iddia ediyor. Eldeki belgeler, marşın Osmanlı dönemine ait bir mehter marşı olduğunu göstermektedir.

Diğer marşlar arasında Sarıkamış Şehitler Marşı da dikkat çekiyor. Bu marşın da kökeniyle ilgili bazı belirsizlikler bulunmakta. Özellikle marşın bestecisi ve tarihi konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Marşların evrimi ve değişimi Türk müzik tarihinde önemli bir yer tutuyor. Farklı dönemlerdeki siyasi ve toplumsal değişimler marşların sözleri ve bestelerinde de izler bırakmış gibi görünüyor. Bu marşlar, Türkiye'nin tarihini ve kültürel geçmişi anlamak için önemli birer kaynak olarak değerlendirilebilir.

2- Sarıkamış Şehitler Marşı: Milli Duyguların ve Tarihin Bir İfadesi

1960'lı yıllarda okullarımızda öğretilen ve 'Sarıkamış Marşı' olarak bilinen şarkı, son 40 yıldır neden unutulduğu pek anlaşılmıyor. Muhtemelen son dönemlerde okullarda öğretilmemeye başlandı. Marşın sözleri aşağıdaki gibidir:

ŞEHİTLER MARŞI

Çamlar sıra sıra ve dizi dizi
Altında uyutur şehidimizi
Sıladan iline dün gelen bizi
Bas bağına gel de ey Sarıkamış

Eser reçinenin burda kokusu,
Sırtlar kadifeden ve billurdan su,
Doksan bin kişinin en son uykusu,
Senin yeşil ilde ey Sarıkamış...

Bir sabah şafaktan Allahuekber'e
Koşarken ruhları uçtu göklere,
Karıştı şehidim hür meleklerle,
Şanı saklı sende ey Sarıkamış.

Giyerek zalim dağ o beyaz kürkü,
Bir anda dondurdu doksan bin Türk'ü
Şehit ninesinin dilinde türkü
Söyler gezer sende ey Sarıkamış...

Seni tam yirmi yıl büyüten ana,
Gözü dolu dolu yollarken sana,
Dedi: onlar gibi koşun vatana,
Geldik gazi belde ey Sarıkamış...

1960'lı yıllarda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu Köy Enstitüsü mezunuydu. Bu öğretmenler, muhtemelen kendi öğrenim dönemlerinde edindikleri bilgileri, atanıp görev yaptıkları okullarda öğrencilerine aktarıyorlardı. Özellikle Kars ve Sarıkamış yöresindeki öğretmenler, Cilavuz Köy Enstitüsü mezunlarıydı ve bu dönemde yaşanan savaşları, ailelerinden veya çevrelerinden sık sık duymuşlardı.

2- Kafkasya Marşı'nın Yeniden Doğuşu: İzmir Marşı

Kafkas Marşı olarak da bilinen marşın orijinal sözleri aşağıdaki gibidir.

Kafkasya dağlarında çiçekler açar.
Kafkasya dağlarında çiçekler açar
Altın güneş orda, sırmalar saçar
Altın güneş orda, sırmalar saçar
Bozulmuş düşmanlar hep yel gibi kaçır
Bozulmuş düşmanlar hep yel gibi kaçır
Kader böyle imiş ey garip ana
Kanım helâl olsun güzel vatana"

Aynı terennümde okunan İzmir marşının da sözleri aşağıdaki gibidir.

"İzmir'in dağlarında çiçekler açar
İzmir'in dağlarında çiçekler açar
Altın güneş orda sırmalar saçır
Altın güneş orda sırmalar saçır
Bozulmuş düşmanlar yel gibi kaçır
Bozulmuş düşmanlar yel gibi kaçır
Yaşa Mustafa Kemal Paşa yaşa
Adın yazılacak mücevher taşa
Yaşa Mustafa Kemal Paşa yaşa
Adın yazılacak mücevher taşa"

Elbette, bu iki marşın benzerliği ve dönüşümü oldukça dikkat çekicidir. Her iki terennüm de aynı melodi üzerine inşa edilmiş, ancak sözlerinde belirgin farklılıklar göstermektedir. İlk olarak, Kafkasya Marşı olarak bilinen eserin sözleri daha genel bir vatanseverlik ve toprak sevgisi üzerine odaklanmaktadır. Bu marş, düşmanın kaçışı ve vatan için verilen mücadeleyi vurgulayan temaları içermektedir.

Ancak aynı melodi, zamanla İzmir Marşı olarak bilinen ve Mustafa Kemal Atatürk'e atıfta bulunan bir dönüşüm geçirmiştir. İzmir Marşı'nın eklenen yeni sözleri, milli bir kimlik kazandırmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Atatürk'e övgü niteliği taşımıştır. Bu

dönüşüm, marşın milli duyguları daha belirgin hale getirmesine ve ulusal kimliğin inşasına katkıda bulunmuştur.

Bu değişimin tam olarak ne zaman ve kim tarafından gerçekleştirildiği konusu hala kesinlik kazanmamış olsa da, bu iki marş arasındaki sözlü dönüşüm, müziğin ve sözlerin siyasi ve toplumsal değişimlere olan duyarlılığını göstermektedir. Bu, Türkiye'nin tarihini, milli duygularını ve kültürel evrimini anlamak için önemli bir dönüşüm örneğidir.

Anlaşılabileceği üzere "Kafkasya Marşı İzmir'in dağlarında çiçekler açar marşına dönüştürülmüştür (Taranç, 2011 s.18).

"Kafkas Marşı" olarak da bilinen bu marşın aslen Kafkasya Cephesi'ne ithafen bestelendiği iddiasına dayanarak, Kemal Tahir'in "Yorgun Savaşçı" romanındaki "Umduğumuz gibi, Kafkasya dağlarında çiçekler açsaydı, düşman önümüzden kaçsaydı bile biz, 95 bin kişi ile Turana ulaşamazdık..." cümlesine referans gösteriliyor. Marş, daha sonra "İzmir Marşı" olarak da bilinen bir versiyona dönüştürülmüş.

Ancak, marşın bestecisi ve söz yazarı konusunda kesin bir bilgi bulunmamakta. Orkestra şefi Naci Özgüç, atalarından Elçioğlu'nun marşı yazdığını ailesinden duyduğunu belirtmiş olsa da, resmi kaynaklarda besteci ve söz yazarının belirsiz olduğu, "anonim" olarak geçtiği ifade ediliyor.

Müzik tarihçisi Murat Meriç, Elçioğlu'nun marşı yazdığına dair kanıt olmadığını, resmi kaynaklarda bestecinin belirsiz olduğunu ve "anonim" olarak geçtiğini belirtiyor. Murat Bardakçı da benzer bir görüşü paylaşıyor. Bardakçı'ya göre, marşın herhangi bir elyazması kopyası bulunmamakta ve 1940'lı ve 50'li yıllardaki kopyalarda "Kafkasya Marşı" olarak geçmekte.

Bardakçı'ya göre, dinî müzik bestecisi Elçioğlu'nun marşı yazmış olduğuna dair destekleyici bir bulgu yok. Dönemin kaynaklarında da bu marşa dair Elçioğlu'na atıfta bulunulmamış; bu iddia Etem Üngör'ün "Türk Marşları" (1966) kitabından ortaya çıkmış.

Sonuç olarak, marşın Kafkasya Cephesi için bestelendiği ancak Elçioğlu tarafından bestelenmiş olmayabileceği görüşü çoğunlukla kabul görmüştür (Habertürk. 2018, 28 Ekim).

"İzmir Marşı" olarak bilinen marşın aslında iki farklı versiyonu mevcut. Bugün genellikle bilinen versiyonun sözleri sonradan değiştirilmiş olanıdır. Diğer versiyon ise sözleri olmayan, çok daha önce çalınmış ve kaydedilmiş bir İzmir Marşı'dır. Bu marş, Milli Mücadele veya Cumhuriyet dönemi eseri değil, Osmanlı İmparatorluğu dönemine aittir ve mehter marşı gibi bir Osmanlı marşıdır.

Marşın elimizde eski senelerden kalmış bir elyazması veya notası bulunmamaktadır. 1940'lı ve 1950'li yıllardaki basılmış notalarda eserin adı "Kafkasya Dağlarında Çiçekler Açar" olarak geçmekteydi ve "İzmir" adının kullanımı daha sonralarda gerçekleşmiştir. Marşın bestecisi konusunda da kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Bazı iddialara göre, marş 1914'teki Kafkas Harekâtı sırasında bestelenmiş ancak bestenin İzzeddin Hümayi'ye ait olduğunu gösteren herhangi bir belge ya da kayıt bulunmamaktadır. Kafkas İslam Ordusu'nun marşı olduğu düşüncesi de ortaya atılmıştır. Ancak, bu konuda net bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Yılmaz Öztuna'nın Türk Musikisi Ansiklopedisi'nde Ruhnüvâz makamında olduğu belirtilen marşın güfte yazarı da meçhuldür (Çuhadar, 1995 s.28-29). İzzeddin Hümayi Elçioğlu'na atfedilse de, elde bu iddiayı destekleyecek bir kaynak bulunmamaktadır. Üstelik, Türkiye'nin önemli nota yayıncılarından Şamlı İskender'in 1927'de çıkardığı üç ciltlik marş kitabında İzzeddin Hümayi'nin bu marşı içeren bir eseri bulunmamaktadır.

İzzeddin Hümayi'nin bestelediği "Güzel İzmir" adlı başka bir marş vardır ancak sözleri ve bestesi farklıdır. Öte yandan, İzzeddin Hümayi'nin elyazısı nota arşivinde bu marşa dair bir kayıt bulunmamaktadır.

1914 yılı Ekim ve Aralık ayları, Enver Paşa komutasındaki Kafkas Cephesi'nde bulunan askerler için yazılmış olan marşa işaret etmektedir. Ancak, marşın tam olarak kimin tarafından bestelendiği veya yazıldığına dair kesin bilgiye sahip değiliz (Arslan, 2019 S.58).

3- Sonuç

Verilen bilgiler, "İzmir Marşı"nın kökeni ve bestecisi hakkında kesin bir netlik olmadığını gösteriyor. İki farklı versiyonunun varlığı, sözlerinin değiştirilmiş olması ve tarihsel süreç içinde adının ve içeriğinin değişimi, marşın kökenine dair belirsizlikleri ortaya koyuyor.

Belirli bir elyazması veya nota bulunmaması, marşın bestecisinin ve söz yazarının kim olduğu konusunda daha da karmaşık bir tablo oluşturuyor. İddialar ve atıflar olmasına rağmen, net bir kanıt sunulamıyor ve İzzeddin Hümayi'ye atfedilen marşla ilgili kesin bir kaynak eksikliği bulunuyor.

Marşın Osmanlı dönemine ait olduğu ve Kafkas Cephesi'nde bulunan askerler için yazılmış olabileceği düşünülmekte, ancak bu konuda tam bir belirleyicilik sağlayacak kayıtlar mevcut değil.

Sonuç olarak, "İzmir Marşı"nın kökeni ve bestecisi hakkında kesin bir bilgiye ulaşmak zor. Farklı versiyonları, değişen sözleri ve belirsizliğiyle, marşın tarihsel arka planı hakkında net bir sonuca varmak güç görünüyor.

Kaynaklar

İnternet Kaynakları:

Google Scholar. (s.a.). Kafkas Dağlarında Çiçekler Açar. https://scholar.google.com/scholar?start=30&q=kafkas+da%C4%9Flar%C4%B1nda+%C3%A7i%C3%A7ekler+a%C3%A7ar&hl=tr&as_sdt=0,5

Haber Türk. (s.a.). İzmir Marşı: İşte Kurtuluş Savaşı Sırasında Yazılan İzmir Marşı. <https://www.haberturk.com/izmir-marsi-4-kita-izmir-in-daglarinda-cicekler-acar-iste-kurtulus-savasi-sirasinda-yazilan-izmir-m-2196223>

Duvar Gazetesi. (2018, 2 Aralık). İzmir Marşını Besteleyen Rum. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2018/12/02/izmir-marsini-besteleyen-rum>

Araştırma Kaynakları:

Berrak Taranç. (2011). Anadolu'da Müzikte İdeolojinin, küreselleşme Sürecinde Yeniden Boyutlanması Ve Yeni Yorumlar. EÜ Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi, 1, 18.

Arslan, M. A. (2019). Marşlarımızda Çocuk Ve Gençler. VI. Uluslararası Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 58.

Çuhadar, Ü. (1995). İzzettin Humâyi Elçioğlu'nun Hayatı ve Eserleri [Basılmamış Bitirme Çalışması, İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümü]. İstanbul. (Yayınlanmamış tez, s. 28-29).